

Høringssvar fra Karasjok kommune – forslag om endringer i sameloven (Samelovens språkregler)

Karasjok kommune er en av to kommuner i Norge hvor flertallet av beboerne har samisk som daglig språk. Rundt 80 % av kommunens innbyggere er samisktalende, og samisk og norsk er likestilte som forvaltningsspråk. Kommunen har mange offentlige arbeidsplasser innen helse, media og offentlig administrasjon som krever arbeidskraft utenifra, derav den høye andel norsktalende.

Befolkningsfordelingen i kommunen viser en sterk vekst i andelen eldre. Tall for Karasjok viser også at mange unge eldre trenger tidlig helsehjelp og tjenester fra det offentlige trolig med sammenheng av hardt arbeidsliv i arktisk klima.

Språkområdeordning

Karasjok kommune støtter forslaget med tredeling av kommunekategorier i forvaltningsområdet for samisk språk til språkutviklingskommune, språkvitaliseringskommune og bykommuner med særlig ansvar for samisk språk.

Det må lages kriterier for hvilke kategorier de ulike kommunene kan innlemmes i. I høringsnotatet nevnes: situasjonen for det samiske språket i kommunen. Det må tas hensyn til følgende kriterier for om en kommune er språkutviklingskommune eller språkvitaliseringskommune:

-andel samisktalende og antall elever med samisk som førstespråk i kommunen

I kriterier for plikter for språkområdene, må det fremkomme tydeligere hvilke skjerpede krav det er for språkvitaliseringskommuner i forhold til språkutviklingskommuner. Dersom en kommune skal kunne oppgraderes til en språkutviklingskommune, så må også andel samisktalende og antall elever med samisk som førstespråk i kommunen ha økt betraktelig.

Om rett på svar på samisk

3.4.4 Begrep

Ulike begrep for offentlig organ foreslås nå til kun to organ: offentlige organ (stat, fylke, kommune) og lokale offentlige organ (politi, NAV, tannhelsetjeneste ol. Dette støttes. Ved muntlige henvendelser så skal det besvares samtidig og ved skriftlige henvendelser skal det besvares uten ugrunnet opphold. Dette kriteriet vil være naturlig for språk utviklingskommuner. Det at alle kommuner har like regler ang. rett til svar på samisk har ført til at de fleste kommuner ikke har oppfylt sine forpliktelser da det ikke har vært gjennomførbart.

3.4.2.3 Språkutviklingskommuner

For Karasjok kommune er det viktig at samisk og norsktalende likestilles. Kommunen er fornøyd med at offentlige organer i det samisk språkområdet har plikt til å besvare henvendelser på samisk. At det foreslås en form for differensiering av retten til svar på samisk for de ulike språkområdene er positivt.

3.4.2.3 Språkvitaliseringskommuner

Alternativ 1

I dette alternativet har den enkelte rett til svar på samisk, men kommunene kan avgjøre hvilke lokale offentlige organ som kan tilby muntlig svar på samisk og på hvilken måte. Dette alternativet kan i mange situasjoner svekke muligheten for svar på samisk, som bør være mulig når en vet at norsk og samisk er likestilte språk. Den kommunale valgfriheten vil også bli svært forskjellig fra kommune til kommune selv om det tilpasses til kommunens tilgang til språkressurser. Fordelen med dette alternativet vil være at tilbudet er kjent og plassert der samisk språklige ressurser er tilgjengelige.

Alternativ 2

Dette alternativet tar hensyn til tidligere etablerte rettigheter for bruk av samisk i kommunene og er dermed en god kommunal tjeneste overfor den samiske befolkningen. Dette skaper trygghet for bruk av samisk i kommunale og offentlige tjenester, gir status til samisk språk og er med på å styrke og utvikle samisk i forvaltningen. **Kommunen støtter dette forslaget.**

Slik erfaringer viser så bruker mange kommuner mye av tospråklighetsmidlene til tolking slik at norsktalende skal kunne kommunisere og gjøre seg forstått i møtesammenheng og til oversettelse av dokumenter fra det ene til det andre språket. Vi ser at dersom dokumenter produseres på samisk, så må de alltid oversettes til norsk. Dersom informasjon og tjenester bare gis på norsk så vil størst andel av publikum og innbyggere diskrimineres av ulik behandling. Her ser kommunen at det helst kompenseres for faktisk bruk av tolk og til oversettelser.

Karasjok kommune stiller seg ellers undrende til betegnelsen tospråklighetsmidler, helst at overordnet begrep kalles samisk språkmidler. Kommunen håper at det lages flere kategorier for språkmidlene hvor faktisk bruk av samisk tilgodeses.

1. Basismidler, ulik andel til de ulike språkkategorier.
tospråklighetsmidler til faktisk tolking og oversetting.
2. Betjeningsmidler, ulik andel til de ulike språkkategorier.
3. Samisk språkmidler til utvikling og vitalisering av samisk språk

Det er viktig at kommuner som betjener og gir svar muntlig og skriftlig på samisk tilgodeses ved tildeling av språkmidler.

3.4.2.4 Bykommuner

Alternativ 2 foreslås valgt. Forslaget tar hensyn til at kommunene selv er nærmest til å kjenne situasjonen i egen kommune, og kan vurdere behov, ressurser og tilgjengelig kompetanse. Det sikres gitt muntlige og skriftlige svar på samisk.

3.4.3 Off. organ med landsomfattende funksjoner

Det er positivt at det foreslås en liste over landsomfattende organ som forventes å kunne gi skriftlige svar. Det bør likeledes lages en liste hvor en skal kunne forvente å få muntlige svar. Pasientreiser bør tilføyes denne lista. Om det er tilfældigheter at det finnes samisktalende ved ringetjenesten er uviss, men den er viktig for samiske pasienter.

4. Informasjonsplikt

Det er positivt at offentlige organer aktivt skal informere om retten til å bruke samisk. Slik det har vært hittil, så har den samisktalende måttet initiere med spørsmål om mulighetene for å bli betjent på samisk. Det er foreslått mange gode ordninger for slik informasjon som feks: svar ved telefonoppringning, språkvalg på nettsted og lett synlig/tilgjengelig informasjon på kontor og nettsted.

5. Oversettelse av regler og offentlig informasjon

Departementets forslag om å fastsette ansvar for oversettelser av lover, forskrifter, kunngjøringer og skjemaer er viktig, slik sikres informasjon gitt på samisk. At informasjon og publikasjoner finnes på de samiske språkene vil også være språkutviklende. Det er viktig at kvalifiserte oversettere brukes. Samtidig som vi vet at det er stort behov for å utdanne flere oversettere og tolker innen samisk språk.

Samisk i den kommunale forvaltningen (kap. 6)

I kap. 6.4 foreslår departementet å lovfeste at samisk språk skal være likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner.

Uttalelse om hva forslaget om å likestille samisk med norsk vil bety for Karasjok kommune: I Karasjok gis de fleste tjenestene på to språk, samisk og norsk. Det er likevel noen områder der det er mangel på samisk kompetanse, men kommunen har samisk språktjeneste som bidrar etter behov. I den kommunale forvaltningen kan de fleste avdelingene betjene publikum muntlig på begge språkene, mens saksbehandling foregår for det meste på norsk. Alle politiske vedtak skrives både på samisk og på norsk. Offentlige skjemaer er på begge språk og de fleste og mest nødvendige er også digitaliserte.

I dag følger Karasjok kommune sameloven om rett til skriftlig og muntlig svar på samisk. Selv om ikke alle saksbehandlere behersker samiskskriftlig saksbehandling i dag, så vil dette kunne løses ved at dokument oversettes til samisk. I en overgangsperiode er det mulig å oppnå samiskskriftlig kompetanse i den kommunale saksbehandlingen. Når det gjelder bruk av samisk i kommuneadministrasjonen, så er det et mindretall som ikke behersker det skriftlig.

Forslaget om likestilling av samisk og norsk i kommunal forvaltning, rett til skriftlig og muntlig svar på samisk og bruk av samisk i kommuneadministrasjonen er mulig å gjennomføre for Karasjok kommune.

Likestilling av samisk med norsk i kommunal forvaltning vil innebære:

- Rekruttering av personer i nøkkelroller med samisk muntlig og skriftlig kompetanse
- Utvikle kompetanseplan i samisk for personalet
- Intern opplæring i samisk forvaltningspråk
- Samisk terminologi utviklingsarbeid på flere områder innen kommunal saksbehandling

Dette forutsetter økning i betjenings- og basismidler (se forklaring 3.4.2.3)

Karasjok kommune støtter departementets forslaget om å likestille i språkutviklingskommunene. Utgangspunktet for språkutviklingskommunene må være at samisk er mer utstrakt i bruk totalt både skriftlig og muntlig.

7. forslag om å innføre krav om kommunal og fylkeskommunal planlegging for å styrke samisk språk

Karasjok kommune støtter at kommunene, fylkeskommunene og statlige organer skal planlegge hvordan de over tid kan oppfylle sine samiskspråklige forpliktelser, med en plankrav- gjerne over en treårsperiode. Dette vil være med på å synliggjøre de ulike organenes overordnede mål. Ved å ha klare mål, vil det også være mulig å evaluere tiltak og strategier

8. Rekruttering av samiskspråklig personell

Karasjok kommune ser at dagens regler ikke i tilstrekkelig grad gir offentlige organ mulighet til å vektlegge samiske språkkrav ved ansettelser. Det er viktig å kunne rekruttere ansatte med samiskspråklig kompetanse. Erfaringer viser at når det ved ansettelser av norskspråklige settes krav om å lære samisk, så oppnår den ansatte svært sjelden (innen tre år) så høy kompetanse at vedkommende kan betjene og saksbehandle på samisk. Samiskkunnskaper må derfor kunne settes som nødvendig eller ønsket kvalifikasjon ved ansettelser.

9. Utdanning for å øke samiskspråklig kompetanse i det offentlige

Offentlige organer som skal betjene publikum ved å gi svar på samisk både skriftlig og muntlig vil ha behov for samiskspråklige/-kyndige ansatte. Det vil være rift om personer med kompetanse i samisk, og derfor vil det være behov for ulike virkemiddelordninger for å øke språkkompetansen blant de ansatte. Det er derfor grunnlag for å videreføre regelen om retten til permisjon med lønn for å studere samisk.

10. Andre forslag til endringer i sameloven

Med begrepet samiske språk menes sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Med det menes det samiske språket som er utbredt i den aktuelle kommunen i det samiske språkområdet. Alle de samiske språkene er sårbare og truede språk.

Karasjok kommune støtter også at de andre samiske språkene (østsamisk, umesamisk og pitesamisk) har en viktig betydning som bærere av identitet, historie og meningsunivers. Det er positivt at det settes innsats i å ta språkene tilbake.

10.2 Bruk av samisk i rettsvesenet

Oppdelingen med å splitte § 3-4 støttes. Det vil således være mer tydelig at retten til bruka va samisk gjelder -domstol –politi og påtalemyndighet og –kriminalomsorgen

10.3 Bruk av samisk i helse- og sosialsektoren

I språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner må bruk av samisk sikres i institusjoner etter helse- og omsorgstjenesteloven. I «bykommuner med særlig ansvar for samiske språk» er bruk av samisk i av helse- og sosialsektoren en av de viktigste årsakene til at det er behov for det samiske språkområdet. Disse bykommunene bør derfor tilstrebe

seg for å opprette områder/ tjenester for de pasientgruppene hvor bruk av samisk språk er viktig for eksempel i: eldreomsorg og barnehelsetjenesten.

10.4 Organisering av samisk språkarbeid

Karasjok kommune ser at det er behov for kunnskap om bruken av de samiske språkene. Samisk språk er truede språk, som trenger evalueringer av metoder, tiltak og utviklingen av språkets situasjon. Kommunene har også behov for forskning om språkbevarende og – revitaliserende tiltak. Samisk språkarbeid i skole og i det offentlige har på mange områder ikke båret frukter. Organisasjonene trenger nye metoder som virker slik at språkene brukes og utvikles.

Hva gjelder det tidligere Samisk Språkråd, så ble det den gang jobbet mere direkte mot brukerne i organisasjonene som skole, kommunalt ansatte. Nå oppleves dagens Språkråd som noe veldig bortgjemt.